

Kryzys finansowy,
odpowiedzialność dziennikarza
i problem etyki szczegółowej

Maciej Soin

1. Kryzys finansowy, samospełniające się proroctwo i dylemat dziennikarza

- a) Samospełniające się proroctwo to taka definicja sytuacji, która – w sposób niezamierzony – staje się jednym z czynników wpływających na jej dalszy rozwój.
- b) Kryzys finansowy jest wynikiem samospełniającego się proroctwa w takiej mierze, w jakiej rozpowszechnienie przekonania o nadchodzącym kryzysie modyfikuje definicje sytuacji, a przez to decyzje poszczególnych podmiotów ekonomicznych.
- c) Dylemat dziennikarza wyraża się w pytaniu, czy – i w jakim zakresie – należy publikować informacje o kryzysie, skoro można się spodziewać, że ich publikacja powiększy rozmiary kryzysu.

2. Problem etyki szczegółowej

- a) Tradycyjnie rozumowanie moralne przedstawia się jako stosowanie ogólnych norm do konkretnych sytuacji. Ogólna teoria normatywna różni się wówczas od etyki szczegółowej poziomem generalizacji.
- b) Jednakże w przypadku „dylematu dziennikarza” trzy najważniejsze ogólne teorie etyczne okazują się nieefektywne:
 - etyka obowiązku wikała się w nierozstrzygalny konflikt zasad,
 - etyka konsekwencji ma do czynienia z konsekwencjami nieprzewidywalnymi,
 - etyka cnót nie może rozstrzygnąć, na czym miałyby tu polegać ich roztropna kultywacja.

3. Rozwiązania wadliwe

- a) „Prosty eklektyzm” (połączenie perspektywy etyki obowiązkowej z etyką konsekwencji i etyką cnót) nie przyczynia się ani do rozstrzygnięcia dylematu, ani do zrozumienia jego natury, ponieważ do konfliktu norm dodaje niepewność co do konsekwencji i roztropności.
- b) „Sytuacyjny konkretyzm” (odwrócenie kierunku rozumowania, które zamiast podporządkowywać poszczególne przypadki ogólnym normom, próbuje wyprowadzić ewentualne uogólnienia ze skonkretyzowanych sytuacji) nie wyjaśnia kategoryczności niektórych ocen moralnych i prowadzi do relatywizmu.

4. Rozwiązanie właściwe

- a) ogólna teoria normatywna jest zbiorem gramatycznych postulatów określających znaczenie wyrazu „dobry” i pokrewnych;
- b) sądy etyki szczegółowej stanowią zastosowanie tych reguł gramatycznych, względnie przyczynek do ich rozwinięcia;
- c) konkretna sytuacja może być przedmiotem oceny w sądzie moralnym, względnie mieć charakter gramatycznego wzorca określającego znaczenie słów;
- d) źródłem pewności i oczywistości niektórych sądów moralnych jest ich paradygmatyczny charakter;
- e) źródłem dylematów etycznych jest rozbieżność między językiem a złożonością sytuacji; trudność pojawia się tam, gdzie sytuacja zbytnio odbiega od gramatycznego wzorca.

5. Wnioski

- a) Błąd tradycyjnego ujęcia stosunku między ogólną teorią normatywną a etyką szczegółową polega na wzięciu gramatycznego wzorca, czyli środka przedstawienia, za przedstawianą sytuację.
- b) Uwzględnienie logicznej różnicy między przypadkami wzorcowymi i przypadkami trudnymi jest podstawowym warunkiem, jaki muszą spełnić etyki szczegółowe, żeby efektywnie przyczynić się do właściwego rozumienia rzeczywistych dylematów zawodowych.
- c) Ważną częścią etyk szczegółowych są dociekania pojęciowe, analizujące relacje gramatyczne w odpowiednich dziedzinach.